

Panun pakinoita

WSOY JUHLII, aloitti eilen ja jatkaa tänään. 75 vuotta suomalaista kirjankustannustoimintaa, nyt jo vuosikymmeniä meikäläisissä oloissa suorkustantajan asemassa, on kulttuurihistoriallinen merkkitapaus. Siellä on nyt koolla Helsingissä edustava joukko kirjallisia kansalaisia. Heitä kuuluu kerntyneen läheltä ja kaukaa, Lapinkin raukoilta rajoilta. Kustantajahaastatteluista päätellen erittäin kirjalliseksi muodostuva syksy alkaa näin sarjalla suuria juhlia: ensin Eino Leinin patsas Helsingin vanhan keskustan muistorikkaimman puiston, Esplanadin, reunaan, nyt tämä Söderströmin juhla.

Yksi mies tämänkin liikkeen aloitti ja hänen nimeään, Werner Söderströmin, kantaa liike yhäkin. Tämä Werner oli syntynyt Porvoossa. Kasvaneena tässä "runoilijan kaupungissa", jolla vuosisadan lopussa vielä hyvinkin oli Runebergin elämäntyön seurauksena kunnakas sädekehä yllään, eläneenä herkimmäät vuotensa isän, konsuli Söderströmin kulttuurikodin ilmapiirissä, nuori Werner oli jo nuorena kansallisesti valveutunut ja kauas tähtäävä mies. Hän aloitti toimintansa varsin vaatimattomasti, kuten V. A. Koskenniemi kertoo 1950 Werner S:n 90-vuotismuiston kunniaksi ilmestyneessä elämäkertateoksessaan. Mutta perinteitä jo oli, sillä isähän oli kirjanpainaja. Siitä se alkoi ja siitä kasvoi.

Monen suomalaisen kirjailijan alkutaivalta oli Söderström tasoittamassa. Hän kustansi Minna Canthia, hän ystävystyi nuoren Juhani Ahon kanssa ja hänen kirjailijoitaan olivat aikanaan hyvinkin merkittävät, jos kohta nyt paremminkin jo vain historian lehdillä elävät Juho Reijonen ja E. F. Jahnsson, joka viime mainittu muuten jonkin aikaa vaikutti Oulussa-kin opettajana, vieläpä sanomalehtimiehenäkin. Söderström oli oman tunteen tarkka mies eikä hän ottanut mitään vain. Vakaa kristillinen maailmankatsomus suomalaiskansallisen mielenlaadun ohella ohjasi häntä työssä. Niinpä saattoi yhteistoiminnan te myöhemmin jonkun tunnetun kirjailijan kanssa loppua, vaikka ystävyys silti säilyi. Niin kävi Ahonkin kanssa, hänestä hän tuli sittemmin merkittävä Otavan johtomies ja kirjailija. Kansankirjailijoita Söderström ymmärsi ja suosi. Häneen liittyivät Ylivieskan lukkarit Pietari Päivärinta, Santeri Alkio, kainuulainen Heikki Meriläinen ja oululainen Juhani Kokko. Hänen kustantamansa oli jäyhän pohjalaisemme Kaarlo Kramsunkin ainoa kokoelma. Sieltä tuli jatko myös Teuvo Pakkalan alkuvaiheessa olleelle kirjailijatoiminnalle. Monia meille paikallisestikin läheisiä nimiä siis jo melko alkuvaiheessa.

Myöhemmin liittyi sitten Söderströmiläisiin yhä useampia tulevia kirjailijasuuruuksia, Maila Talvio, Koskenniemi, Samuli Paula-

harju, Hellaakoski, Merenmaa, Waltari, muutamia vain muistista mainiten. Liike kasvoi muuttui osakeyhtiöksi, tuli mukaan vanha Jäntti, joka nyt kunniaprofessorina eläkkeellä elelee hänkin, ja Suomen kansa sai kirjan toisensa jälkeen, kotimaista kaunokirjallisuutta, runoa ja proosaa, tietokirjoja, käännöstromaaneja jne. — loppuahan sillä ei näytä olevankaan! Söderström on ollut kauan haudassa, mutta työtoveri Jäntti jatkoi ja nyt siellä on pääjohtajana jo toinen polvi Jänttiä. Juhlavuoden syysmarkkinoille näyttää tulevan tältä pohjoisestakin kirjoitettua, Lapin-Järvisen romaani. "Laulujoutsen"-Kokon Kanarian-kirja, sitten omaksemme tuntemamme Koskenniemen "Romantaisia runoilijoita", Hellaakosken jälkeensä jääneitä aforismeja, puhumattakaan kaikesta, mitä jo tänä vuonna painot Porvoossa ovat painaneet.

Kustantajista puhutaan hyvää ja pahaa, mutta tärkeitä ne ainakin ovat — kirjailijan ja lukijan kannalta. Niin, se tärkeys! Kyllä WSOY:n jyhkeä ja koristeellinen pääovi Bulevardilla on peloittanut monta aloittelevaa. Kertoi mm. muutama vuosi sitten nuori Veikko Huovinen, silloin metsänhoitajan-kokelas, että ei hän uskaltanut lähteä viemään esikoisensa käsikirjoitusta Bulevardille, vaikka samassa kaupungissa oli. Postiin pisti "Hirrin" ja vielä, vaikka oli jo saanut ystävällisen ja kehoittavan kirjeen, kauan arkaili siinä suuren kustantajan suuren oven edessä ihmisvilinässä, ennen kuin sen auki työnsi. Mutta hänelle se sitten aukesikin ilmeisesti lopullisesti. Niin kuin on käynyt monen muunkin aran naisen ja miehen. Vaikka on se monen jälkeen sulkeutunutkin, lopullisesti. Toivottavasti silloinkin onneksi kirjallisuudellemme ja kulttuurillemme yleensä. Kustantajan pitää — pitäisi ainakin — olla tiheä seula, oman tunteen herkkä niinkuin oli tämä Werner Söderström, joka nyt Oy:nä juhlii.

Panu